

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs V. Vtrum sacra doctrina sit dignior cæteris scientiis. art. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Deus qua ratione simul sit formaliter & eminenter intelligens.

eam & speculatiuam, quam habent formaliter, sed quo ad rationem practicam & speculatiuam scientiarum inferiorum. Theologia namque, & scientia diuina eminenter continent Metaphysicam & Philosophiam moralem, & subinde rationem practicam & speculatiuam harum scientiarum. Quomodo etiam Deus per eandem cognitionem non solum formaliter est intelligens, sed etiam eminenter: non tamen est eminenter intelligens quasi suam propriam cognitionem eminenter habeat: sed qua ratione creatam cognitionem in sua increata eminenter continet. Quo etiam modo sol vim calefaciendi habet, tum formaliter, tum eminenter: formaliter quidem suam propriam, hoc est, lucem, eminenter vero vim calefaciendi ignis, hoc est, ignis calorem: lux enim virtute calor est, cum calorem efficiat.

A ex parte, qua cognitio Dei est in se, simpliciter sit speculatiua: simpliciter nuncupanda potius erit speculatiua quam practica. Neque refert, quod cognitionem Dei in se expetere debeamus in hac vita, vt inde alliciamur ad Deum amandum, colendum, eique obtemperandum, vt ea ratione salutem animarum nostrarum, vitamque aeternam consequamur, de quo sine Petrus i. suae canon. cap. i. ait, *Reportantes finem fidei vestrae salutem animarum uestrarum: imo vero nec quod Deus ipse ad eundem finem eam nobis reuelauerit: quia huiusmodi finis non est ipsius scientiae in se spectatae: cum formaliter nihil de opere praescribat, neque dirigat opus: sed est finis ipsius scientis, atque tradentis disciplinam, iudicium autem de qualibet scientia, ad practicae, ne, an ad speculatiuas pertineat, non ex fine scientis, aut tradentis disciplinam, qui scientiae est extrinsecus, sed ex fine ipsius scientiae in se spectatae est fumendum.*

DISPUTATIO. III.

Virum Theologia potius speculatiua, quam practica dicenda sit.

Gregorij, Durandi, & Richardi opinio suadet. Primò.

Cum obensum sit, Theologiam partim esse practicae, partim speculatiuam, disputandum restat, quid horum potius ei conueniat. Gregorius, q. 1. Prologi artic. vlt. existimat, eam esse magis practicae. Quod probat primò, quia in Theologia multo plura principia, & multo plures conclusiones practicae sunt, quam speculatiuae, vt patet legenti Scripturam Sacram, & percurrenti conclusiones, quae ex reuelatis deducuntur.

Ad primum ergo Gregorij argumentum dicendum est, licet id, quod assumit, esset verum loquendo de Theologia quoad totam suam latitudinem, comparatione tamen obiecti praecipui ad quod caetera attributionem habent, & ex quo potissimum scientia iudicanda est vtrum sit practica, an speculatiua, non esse verum.

Secundò.

Secundò, quia Philosophia moralis, licet admisceat, admittatque aliqua ad speculationem suapte parua pertinentia: quia tamen illa ordinantur ad practica documenta, quae vel ex illis deducuntur, vel illis cognitio melius percipiuntur, dicitur nihilominus simpliciter practica, & non speculatiua: sed in Theologia etiam ex aliquibus propositionibus, quae suapte natura sub speculationem cadunt, inferuntur practicae conclusiones, vt ex eo, quod Deus sit summum bonum, prima causa, creator, & gubernator noster, & quod pro nobis ad vnionem hypostaticam assumpserit naturam humanam, rectè inferitur, à nobis esse diligendum, colendum atque omni obsequio prosequendum: ergo Theologia simili modo potius practica, quam speculatiua dicenda erit.

Ad secundum neganda est consequentia, quia philosophia moralis circa obiectum praecipuum est practica, & non speculatiua: admisceat vero speculabilia nonnulla, vt melius intelligantur practica: Theologia vero quoad suum obiectum praecipuum, simpliciter est speculatiua: nec moralia considerat, nisi per attributionem ad obiectum praecipuum.

Tertio.

Confirmatur deinde ex illo Matth. 22. *in his duobus mandatis* (de dilectione scilicet Dei, & proximi, quae constat esse practica) *vniversa lex pendet & propheta.* & 2. ad Timotheum 3. *omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est, ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Et Iacob. 1. commendantur *non auditores verbi huius doctrinae, sed factores.* In eadem sententia sunt Durandus q. 6. Prologi, & Richardus quaest. 4.

Ad primum vero testimonium pro confirmatione adductum, dicendum est primò, in illis duobus mandatis pendere vniuersam legem & prophetas, quo ad moralia quae in lege & prophetis praecipuntur: omnia namque ordinantur ad dilectionem Dei & proximi. Secundò dicendum est, in illis duobus mandatis pendere legem & prophetas: quia illa sunt finis, ad quem à Deo reuelante ordinantur lex & prophetae, & vniuersa Scriptura sacra: idemque esse debet finis noster in sacris literis addiscendis, vt dictum est, hoc tamen non obstat, quominus finis ipsius scientiae in se spectatae quo ad obiectum principale non sit alius, quam contemplatio & cognitio obiecti.

Theologia potius speculatiua quam practica nuncupanda.

Quamvis opinio haec probabilitate non careat, adhaerendum tamen potius est Diuo Thomae hoc loco, qui Theologiam censet potius speculatiuam, quam practicae nuncupandam. Diuum Thomam sequuntur Caietanus hoc loco, Capreolus q. 2. prologi ad argumenta contra sextam conclusionem, Canus 12. de locis capite 2. Adducor autem in hanc sententiam, quia scientia ex obiecto praecipuo, ad quod caetera attributionem habent, est iudicanda: vnde cum obiectum attributionis Theologiae (vt articulo 7. videbimus) sit Deus, & haec scientia, ea

Ad secundum vero testimonium dicendum est, licet sit utilis ad cum finem cognitio de Deo speculatiua, itemque ad Deum amandum eique omni in re obtemperandum: cum hoc tamen non pugnet, quod quatenus tradit cognitionem praecipui obiecti fidei & Theologiae, in se sit speculatio, & non notitia practica, vt dictum est.

Ad postremum Scripturae locum dicendum, ex eo solum probari, laudem & meritum nostrum non pendere ex cognitione, sed ex adimplentione eorum, quae in sacris literis praecipuntur, quod libenter concedimus.

ARTICVLVS V.

Virum sacra doctrina sit dignior caeteris scientiis.

CONCLUSIO Diui Thomae est. Cum sacra doctrina simul sit speculatiua & practica, qua ratione speculatiua est, omnes disciplinas

plinas speculatiuas dignitate antecedit: & qua ratione practica est, superat omnes practicas.

Priorem partem conclusionis probat, quoniam duplici ex capite proficitur, vt inter scientias speculatiuas vna dignior: quam alia sit, nempe ex certitudine, & ex practantia siue nobilitate obiecti, vt autor est Aristoteles 1. de Anima cap. 1. atque ex vtroque capite Theologia omnes alias speculatiuas scientias superat. Quo ad certitudinem quidem, quoniam certitudo aliarum scientiarum oritur ex lumine naturali rationis humanae, qua errare potest: certitudo vero Theologiae ex lumine diuinae scientiae proficitur, quatenus innixi autoritate Dei reuelantis & docentis ea, qua per suam infallibilem scientiam nouit, assensum reuelatis tribuimus, atque ex his, vt de primis principiis, Theologiae conclusiones deducimus.

Quod si quis obiiciat in hunc modum: Lumen naturale, quo scientiae naturales comparantur, est a Deo: neque potest ad falsum inclinare: sed eodem lumine in scientiis naturalibus ita penetramus veritatem principiorum & conclusionum, vt euidentis nobis sit ea ita sese habere: fide autem non penetramus ea qua fide tenemus, neque euidentis nobis est ea veritatem habere, aut esse reuelata a Deo: ergo non erit certior cognitio per fidem & Theologiam, quam sit cognitio principiorum, & conclusionum scientiarum naturalium.

Ad argumentum respondendum erit, quamuis lumen naturale intellectus, quo dicitur, simul cum notitiis principiorum, & bonitatis consequentia, in scientiis naturalibus assensum principiis & conclusionibus praebemus, a Deo sit, neque secundum se ad falsum inclinaret: facile tamen in eius vsu errare nos posse, id quod falsum est, non solum verum, sed etiam euidenter verum esse credentes, si vel vtamur ad ea iudicanda, qua supra nostrum captum sunt, & intra naturae limites non continentur, vel si non penetratis, qua ad iudicium verum ferendum necessaria sunt, assensum atque iudicium feramus, vel fallaci similitudine rerum decepti falsa pro veris amplectamur. Quia ergo his de causis facile errare possumus in comparandis scientiis, vtendo lumine naturali: consequens est, vt fides ac Theologia, qua infallibili Dei reuelationi innituntur, non solum secundum se maiorem certitudinem habeant quam scientiae naturales, sed etiam, cum tot, ac tam efficacia argumenta & rationes sint, vt quicquid fide Catholica tenendum nobis persuadearum, quod alio in loco erunt explicanda, multo certius vnumquodque eorum, esto ineuidens sit, aestimari a nobis debeat, quam quamuis scientiam naturalem: vsque adeo, vt si nobis, lumine naturali ductis, aliquid sese offerat, vt euidentis ac quasi demonstratione perspectum, quod tamen cum fide pugnet, standum sit fidei potius, quam fallaci illi deceptoriaeque argumentationi, persuaderique nobis merito debeamus, eiusmodi cognitionem falsam, argumentationemque inanem esse, esto eam dilucere fortasse nesciamus. Atque hoc est, quod D. Thomas hoc loco significare voluit, si verba ipsius expendantur. Non vero (vt quidam falso existimant) vult probare, ex eo fidem & Theologiam certitudine scientiis naturalibus praestare, quod complexiones, quas considerat, magis necessariae sunt secundum se, longiusque a mutatione distent, quam complexiones, circa quas scientiae naturales versantur, quod vocant Theologiam esse magis certam ex obiecto. Quamuis enim comparatione earum complexio-

num, qua naturales, hoc est, non liberis sunt in Deo, hanc quoque maiorem certitudinem habeat Theologia supra scientias naturales: D. Thomas tamen de maiori certitudine Theologiae, etiam vt versatur circa reliquas complexiones, quarum aliqua secundum se necessariae non sunt, locutus est: qua maior certitudo ex eo provenit, quod a Deo autore nobis reuelatae sint, eidemque veluti doctores per fidem & Theologiam innituntur. Quibus accedit, cognitionem ipsam fidei esse suapte natura supernaturalem, atque a Deo derivatam, & ob eam causam adeo certam esse ac firmam, vt falsa esse nulli ratione possit: qua omnia certitudinem, ac firmitatem fidei & Theologiae, supra omnes scientias naturales extollunt, atque augent.

Ceterum vt res haec tota melius intelligatur, constituendum est in primis, quid nomine certitudinis intelligatur. Sunt qui cum D. Thoma in 3. distinctio 2. q. 1. art. 2. q. 3. & dist. 16. quaest. 2. art. 4. definiant certitudinem, esse determinationem intellectus ad verum. Arbitror tamen certitudinem, proprie loquendo, idem esse quod infallibilitatem. Pertinet vero ad cognitionem, vt D. Thomas art. 4. citato asseruit: qui subiungit, opponi dubitationi. At certe non solum cum dubitatione, sed etiam cum opinione pugnat, esto opinantis intellectus ad eam contradictionis partem, quam veram opinatur, determinatus sit. Vnde illud discrimen inter scientiam, fidem Catholicam, & opinionem merito ab omnibus constituitur. Quod scientia certa sit & euidentis, fides certa & ineuidens, opinio autem ineuidens & incerta, vt pote cui, qua talis est, non repugnat subesse falsum.

Quemadmodum autem licet veritas formaliter sit in intellectu, obiectum tamen, quod illius est mensura, dicitur etiam verum tamquam mensura & causa veritatis intellectus, vt quaest. 16. ostendimus: sic etiam, licet certitudo, hoc est, infallibilitas cognitionis seu iudicij, sit solum in intellectu, obiectum tamen, quatenus ab eo certitudo iudicij pendet, dicitur etiam certum, tamquam mensura & causa certitudinis iudicij intellectus.

Hac ratione duplex certitudo distinguitur. Vna qua appellatur certitudo obiecti. Altera qua dicitur certitudo notitiae ac iudicij intellectus. Tertia additur, qua nuncupari consuevit certitudo ex parte subiecti. Atque de his tribus certitudinis modis dicendum est.

Cum igitur certitudo idem sit quod infallibilitas, certumque illud sit, quod fallere nequit, idque siue certum dicatur tamquam obiectum, siue tamquam notitia & iudicium intellectus, sane obiectum certum illud erit, quod fallere iam non potest, quoad existimationem ac iudicium, quod de eo habeatur certitudo: quae obiecti erit huiusmodi infallibilitas. Porro obiectum eo ipso, quod est iam extra suas causas, fallere nequit quoad existimationem, quae de illo habeatur, vt iam est a parte rei, esto suapte natura sit res contingens: quoniam eo ipso, quod extra suas causas ponitur, contrahit necessitatem quamdam, vt pro eo temporis momento ita sit: ex qua provenit, vt quantumuis res contingenter fuerit, ad praeteritum non sit potentia, propter quam etiam Aristoteles 1. de interpretatione capite vltimo dixit, *Omne quod est, quamdiu est, necessarium est esse.* Atque inde oritur, vt de rebus contingentibus positis iam extra suas causas, haberi possit certa euidentisque cognitio. Quando vero obiectum nondum est extra suas causas, si quidem habeat causas necessarias, est etiam obiectum certum: si vero solum

Certitudo quid.

Certitudo formaliter est in intellectu, sed in obiecto vero tanquam in causa.

Certitudo triplex.

Certitudo obiecti quid.

Oritur ex obiecti ali qua necessitate.

Scientia nobilior ex capite obiecti, nempe ex certitudine, & ex practantia siue nobilitate obiecti, vt autor est Aristoteles 1. de Anima cap. 1.

Obiectio.

Responsio.

Cum natura istius luminis ad falsum non inclinaret, unde pronum erat nos decepti.

Theologiae certior scientiis naturalibus.

F.

solum habeat causas contingentes, est incertum, utpote quod fallere possit, siue quis id existimet futurum, siue existimet non futurum: talia sunt futura omnia contingenta.

Certitudo obiecti non est aequalis in omnibus obiectis.
Theologia quantum ad certitudinem habent ex parte obiecti.

Certitudo obiecti non est aequalis in omnibus obiectis certis, sed maior aut minor, pro arctiori & maiori, aut minori eorum necessitate: a necessitate namque cuiusque eorum proficitur eorundem infallibilitas, atque haec tanta est, quanta est necessitas. Si ergo eam solum Theologiae certitudinem, quam ab obiectis in se spectatis habet, cum certitudine quam scientiae naturales praecise habent a suis obiectis, conferamus, inueniemus sane Theologiam quoad aliqua quidem sua obiecta certitudine superare scientias omnes naturales, nepe quoad ea, quae Deo ex naturae necessitate conueniunt: eiusmodi sunt, esse trinum & vnum, esse sapientem, bonum, &c. At vero quoad quaedam alia superari a scientiis naturalibus: imo quaedam esse obiecta Theologiae, quae in se spectata, certitudinem non habent: quales sunt futura aliqua contingenta, quae proinde Regius Propheta Psal. 50. *Incerta & occulta sapientia diuina* merito nuncupauit: tamen si eadem obiecta, ut subsunt diuinae cognitioni, quae ex altitudine, eminentia, & non solum infinita, sed etiam illimitata perfectione diuini intellectus, obiecta, quae illius primarij, infinito intervallo omnes alias scientias excellit, longe maiorem certitudinem nanciscantur, quam sit certitudo creatorum omnium obiectorum, circa quae naturales doctrinae versantur, ut q. 14. a. 13. fuse est ostendendum. D. Thomas autem hoc loco non contulit Theologiam cum scientiis lumine naturali comparatis quoad certitudinem, quae ex obiectis in se spectatis prouenit, ut paulo ante ostendimus.

Certitudo iudicij intellectus quid.
Certitudo notitia creaturae naturalis a certitudine obiecti pendet, nec potest esse maior in notitia, quam in obiecto, sepe quae est minor.

Certitudo notitiae, seu iudicij intellectus infallibilitate eiusdem est posita. Quae enim iudicativa notitia fallere nequit intellectum, quasi per eam aliter iudicet de re, ac illa habet, est certa. Quae vero potest fallere, saltem quia quantum est ex qualitate, seu modo notitiae, nihil repugnet subesse ipsi fallum, est incerta. Atque ex hoc capite opinio omnis, etiam illa quae est de re in se necessaria, est incerta, eo quod, quantum est ex parte eiusmodi notitiae in se spectatae, non repugnet subesse ei fallum: esto ex parte necessitatis obiecti in se, quae tamen per eiusmodi notitiam non penetratur per accidens id illi repugnet.

Ve certa sit notitia naturalis creata quot requirantur.

Certitudo notitiae, si creata sit, ac mere naturalis, pendet a certitudine obiecti in se spectati, tamquam a sua mensura, nec in notitia esse potest maior certitudo, quam in obiecto. E contrario vero, si certitudo, necessitate obiecti non penetratur, esse poterit minor certitudo in notitia quam in obiecto: imo poterit notitia carere omni certitudine, obiecto in se existente certo. Id quod in omni opinione de re in se necessaria euenit, eo quod necessitas obiecti per eam notitiam non penetratur. Vt ergo notitia creata mere naturalis certa sit, duo necessaria sunt. Primum est, ut obiectum in se sit certum. Secundum, ut certitudo illius ab intellectu, qui de illa iudicat, penetratur. Quod si intellectus certitudinem obiecti non penetrat, iudicium secundum se, quod de eo tulerit, non erit certum, esto obiectum in se certum sit. Quod si intellectus penetrat quidem certitudinem obiecti, at non omnino, nec quoad omnes radices & causas, erit iudicium certum, non tamen tam certum, quam obiectum in se. Si vero intellectus omnino penetrat certitudinem obiecti quoad omnes illius

radices & causas, erit iudicium intellectus tam certum, quam certum est obiectum, utpote illi commensuratum & adaequatum tanquam regulae ac suae certitudinis mensurae.

Certitudo notitiae, scientiae uero increatae, in comparatione eorum obiectorum, quae secundaria sunt, nec a certitudine eorum pendet, nec ex illa proficitur, sed ex altitudine, infinitaque & illimitata, ut ac perfectione diuini intellectus emanat, quae Deus in suo primario obiecto, in quo omnia eminentissimo quodam modo continentur, ea, quae in ipsismet incerta sunt, certissime penetrat, quae uero certa sunt, infinito intervallo certius penetrat, quam sint in seipsis, ut quaest. 14. art. 13. ostendimus. Quod sit, ut certitudo, infallibilitate diuinae scientiae certitudinem ac infallibilitatem obiectorum omnium secundariorum, infinito intervallo excedat.

Certitudo scientiae diuinae comparatione secundariorum obiectorum, non pendet ab eorum certitudine. Et unde proueniat.

Eiusmodi uero certitudinem, ac infallibilitatem diuinae scientiae participat Theologia nostra, quatenus infallibilitati Dei ea reuelantis, tamquam rationi illis assentiendi, suapte natura innititur. Atque hinc est, quod nostra Theologia de aliquibus futuris contingentibus, a libero arbitrio creato pendentibus, ac proinde in se incertis, ut quod Antichristus futurus sit pessimus, quod in nouissimis temporibus abundabit iniquitas, &c. fit certa ac uere & proprie scientia, ut art. 2. disputatione 1. dictum est.

Theologia nostra certitudinem diuinae scientiae participat, nec a certitudine obiectorum contingentium qua consistat pendet.

Ex his iam facile intelliges, quid sibi uoluerit D. Thom. in parte rationis huius articuli, in qua explicanda uersamur. Vult enim, quod quia ex una parte in scientiis humanis non est maior certitudo, quam sit in earum obiectis in se, atque ut tanta sit, nec errorem loco scientiae comparemus: pendet ex eo quod lumen rationis humanae, hoc est, intellectus, eam penetrat: hic uero licet secundum se ad uerum solum inclinaret: non penetratis tamen omnibus quae ad recte iudicandum necessaria sunt (ad hoc namque caput error omnis intellectus, si recte rem expendas, reducitur) facile errare possit, tamquam certum iudicans, quod in se incertum, fallaxque est, atque ita arbitrans se scientiam comparare, in errorem incidere, quod in causa est, ut cogitationes mortalium timida merito sint, & incerta prouidentia: ex alia uero parte Theologia nostra quatenus Deo reuelanti, diuinaeque scientiae innititur, certissima sit: Cum haec, inquam, ita sint, uult D. Thomas non solum Theologiam nostram in se spectatam certiore ex eo capite esse scientiis omnibus, quas lumine intellectus comparamus, sed etiam uanumquemque nostrum, qui tot ac tam sufficientes rationes habet, ut quae ab Ecclesia credenda proponuntur, Dei esse reuelationes sibi persuadeat, merito debere antepone re certitudinem reuelatorum certitudini cuiusque rei, quam lumine naturali arbitretur se euidenter cognoscere, cum in hoc secundo facile decipi possit, in illo uero alio non possit. Non itaque uult Diuus Thomas, ueram scientiam naturalem relinquendam esse, ut reuelatis assentiamur: ut enim contradictionem implicat scientiam naturalem fallam esse (eo namque ipso non esset scientia) sic quoque contradictionem implicat cum reuelatis pugnare: sed quod uult, & efficaciter probat, id sane est: licet aliquid sese nobis offerat tamquam euidentem lumine naturali, si tamen cum reuelatis pugnare comperiat, merito respiciendum esse, condemnandum tamquam fallax ac fallum, esto radicem falsitatis illius non penetremus.

Theologia cur certior scientiis lumine naturali comparatis.

Sap. 9.

Scientia non repugnat fidei, neque reuelatis.

Fides non coheret, sed supra lumen est naturale.

mus. Sicut autem scientia naturalis cum reuelatis pugnat nequit, ita quoque lumen naturale, quo illa comparatur, quodque secundum se non nisi ad verum inclinatur, nequit cum reuelatis, luminisque fidei pugnat. Quo fit, ut lumen fidei sit quidem supra, non vero contra naturale lumen.

Theologia ex quo capite certior principum omnium scientiarum naturalium.

Ex his omnibus satis est manifestum, Diuum Thomam hoc loco comparasse quoad certitudinem Theologiam cum scientiis naturalibus, solum quatenus naturales scientiae lumine naturali rationis humanae comparantur, & Theologia lumine diuinae reuelationis, non vero ex aliis capitibus. Porro ex hoc capite certior est Theologia, certiorque ab unoquoque nostrum haberi debet, quam sit quodcumque principium euidentissimum in lumine naturali: cum multo magis contradictionem implicet Deum falli circa contingentia, quae nobis reuelat, aut nos falli, dum illis diuinae reuelationi innixi assentimur, quam repugnet nos decipi, dum solo lumine naturali ducti cuiuscumque principio naturali lumine euidentissimo assentimur, & cum longe maior certitudo, infallibilitasve sit in diuina scientia, & diuina reuelatione circa contingentia quaecumque quam in quocumque euidentissimo principio a nobis naturali lumine cognito. Atque tum hinc, tum ex iis quae de certitudine ex parte subiecti mox dicemus, conuertuntur argumenta quae aliqui hoc loco ingeminant, nec meo iudicio sufficienter solunt.

Certitudo ex parte subiecti quid est & quomodo.

Certitudo ex parte subiecti bifariam, ut mihi quidem videtur, accipi potest. Vno modo, pro determinatione & adhaesione intellectus alicui rei tamquam verae, quasi nomen causae ad effectum significandum fuerit translaturum, quatenus dum intellectus certam habet cognitionem de aliqua re, determinate, firmiterque illi adhaeret. Ita sumpsisse videtur Diuus Thomas certitudinem in 3. Sententiarum locis citatis, dum affirmat, eam non esse aliud, quam determinationem intellectus ad vnum. Nec in hac acceptione nomen certitudinis videtur solum translatum ad significandam eam determinationem & adhaesione intellectus, quae ex vera certitudine oritur, sed etiam quaecumque aliam. Vnde Diuus Thomas soli dubitationi, qua intellectus nondum ad alteram contradictionis partem determinatus est, illive adhaeret, dicit opponi certitudinem. In eadem acceptione, quando semota dubitatione alicui rei adhaeremus per opinionem, nos confueuimus dicere, opinionem, quam de re habemus, esse nobis certam. Immo quando res aliqua absoluto decreto ab eo constituta est a quo pendet, certa consueuit appellari, esto decretum mutari possit, iuxta illud poetae, *Medium Aeneas iam classe tenebat Certus iter*. Quia ergo eiusmodi determinatio & firmitas intellectus, non a sola certitudine cognitionis pendet, sed etiam ab affectu & imperio voluntatis, ab aliisque circumstantiis, potestque oriri ab errore habito pro certitudine, non minus quam a notitia certa, inde fit, ut certitudine, quae se tenet ex parte subiecti, possit haereticus adhaerere interdum, certius, hoc est, firmitus, errori, quam Catholicus adhaereat veritati, & proteruis quibus possit firmitus adhaerere rei in se dubiae, quam cordatus & prudens rei certa. Commodius tamen hoc appellabitur maior firmitas in assentiendo ex parte subiecti, ut ab aliquibus solet nuncupari, quam maior certitudo.

Theologia qua ratione nobis minus certissima sit.

Altero modo potest accipi certitudo ex parte subiecti, seu potius comparatione subiecti, ut (quicquid sit de certitudine notitiae aut obiecti in se) illa

A notitia certior dicatur intellectui in quo est, cuius certitudo magis ab eo penetratur ac intelligitur. Hoc modo concedit D. Thomas hoc loco in responsione ad primum, sacram doctrinam in se esse certioris scientiis naturalibus, nobis tamen esse minus certam: eo quod minus penetremus illius certitudinem, obiectorumque, quae illa considerat, quam penetremus certitudinem principiorum, scientiarumque naturalium, & eorum obiectorum, quae sunt magis nota nobis. Ab hac maiori penetratione certitudinis, scientiarum naturalium, quam sacrae doctrinae, prouenit, ut licet merito quisque persuadere sibi debeat, sacram doctrinam in se esse certioris quaecumque scientia naturali, nihilominus intellectus noster dubitare non possit, de eorum veritate, quae scientiis naturalibus comprehenditur: cum tamen in potestate nostra sit de iis dubitare, quae per fidem ac Theologiam tenemus, ab eisque assentire. Prouenit etiam, ut ad eorum, quae fidei sunt, assensum, ob assensuendam, rei quae difficultatem, necessarius sit concursus voluntatis *capitulum in assensum & obsequium fidei*, iuxta Paulum 2. ad Corint. 10. non vero ad assensum scientiae, in quo nulla est difficultas. Vnde idem Paulus ad Rom. 10. *Corde*, inquit, id est, voluntate, creditur ad iustitiam. C. *Quia ergo in eorum, quae fidei sunt, assensu, tanta est difficultas, magnum quoque illius meritum apud Deum Opt. Max. existit.*

ius naturalibus.

Quod vero Theologia dignitate, atque nobilitate obiecti, superet omnes alias speculatiuas scientias, ex eo probat Diuus Thomas: Quoniam non solum considerat Deum, & eius attributa, atque affectiones aliarum rerum, ad quae naturalis intelligendi facultas cognoscendo assurgere potest, sed etiam alia, quae totius naturae lumen superant: cuius generis sunt, *sanctissima Trinitas diuinarum personarum, processio, distinctio earum cum identitate essentia, supernaturalis beatitudo, praedestinatio aeterna, atque media, quibus res intellectuales ad beatitudinem perducuntur.*

Posterior pars probationis prioris partis conclusionis Diui Thomae.

Porro, ut autor est Aristoteles 1. de partibus animalium, cap. 5. *cognitio rerum excellentium, ac diuinarum, quantum ad lucumque ea sit atque perexigua, multo optabilior est, quam certissima de rebus vilibus & abiectis cognitio.* Vnde 6. Metaph. cap. 1. textu 2. & libro 11. cap. 6. ex eo docet, *Metaphysicam ceteris disciplinis dignitate antecellere, quod nobilissimum obiectum consideret, & cuiusque disciplina dignitas ex nobilitate obiecti iudicetur.*

Theologia dignitas ex obiecto. Cognitio quantum ad lucumque rerum diuinarum optabilior quam certissima de rebus vilibus cognitio.

E. Posteriorem partem conclusionis, nempe Theologiam, quatenus practica est, scientiis omnibus practice dignitate antecere, probat Diuus Thomas: quoniam inter practicas scientias illa dignissima est, cuius finis ad vltiorem alium finem non ordinatur: Theologia autem, qua ratione est practica, praestitutus finis est aeterna beatitudo, ad quam, ut ad vltimum finem ordinantur fines ceterarum scientiarum practicarum: ergo est omnium dignissima.

Probatio posterioris partis conclusionis. Theologiae practicae scientias omnes practicas dignitate antecedit.

F. Illud hoc loco notandum, Diuum Thomam supponere ex probatione prioris partis conclusionis, caput illud nobilitatis scientiae ex parte certitudinis, aequè conuenire Theologiae ut practica est, atque ut speculatiua est, atque proinde Theologiam, ut practica etiam est, ex eo capere scientias omnes practicas antecedere.

Notandum deinde, rationem propositam ex eo vim habere, quia ut se habet finis ad scientiam practicam, ita obiectum ad speculatiuam, & quando fines sunt subordinati, semper vltioris finis pra

C

prastantior est eo, qui ad ipsum ordinatur: qua ratione Aristoteles libro 1. Ethicorum cap. 1. eam artem practiciam digniorem esse docuit, quae vltiorem finem considerat. Quare optime Diuus Thomas ex eo ostendit Theologiam, vt practica est, digniorem esse ex parte materiae & obiecti ceteris scientiis practiciis, quod consideret finem, ad quem fines aliarum ordinantur.

Porrò si de fine proximo, à quo, vt à praxi, vnaquaeque scientia practica dicitur & suam specificam rationem sumit, locutus est Diuus Thomas hoc loco, nomine aeternae beatitudinis non intellexit eam, quam in alia vita habebimus, sed eam, quae ad futuram illam est dispositio & via, eaque ratione à Christo domino aeterna beatitudo dicta est Ioannis 17. Haec est, inquit, vita aeterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christum: operatio enim secundum virtutes, & maxime Theologicas, quarum prima & fundamentum ceterarum est fides, qua Deum cognoscimus, & mediatorem Dei & hominum Christum Iesum, appellatur aeterna beatitudo, quia propria dispositio & via certa ad eandem beatitudinem est, atque huius beatitudinis adipiscendae Theologia regulas tradit, ab eaque, tamquam à fine proximo, practica dicitur, & distinguitur à ceteris, sineque reliquarum practicarum scientiarum ad hunc finem ordinantur.

Caietanus hoc loco vult Diuum Thomam locutum fuisse de fine extrinseco Theologiae, quae practica est, id est, de beatitudine alterius vitae, comparatione cuius non habet quod sit practica: at locutum fuisse de fine ita extrinseco, sed immediato scientiae, quo pacto solius Theologiae beatitudo alterius vitae est finis immediatus: mediatum verò comparatione finium ceterarum scientiarum, eò quod fines extrinseci immediati aliarum scientiarum ad beatitudinem, vt ad vltimum finem ordinentur. Prior tamen expositio magis placet.

Beatitudo
superiatur
hominis vi-
tae quae.

Sapientia
quid.

Quid Aristoteles 6. Ethicorum nomine sapientia intellexerit.

ARTICVLVS VI.

Virum sacra doctrina sit sapientia?

NOMINE sapientiae intelligitur suprema scientiarum, quae nobilissima entia, supremae & altissimae causas considerat, sicut sunt, Deus Optimus Maximus, & aliae substantiae separatae, atque principia maxime communia, quae entia, vt ens est, conueniunt. Eiusmodi est inter scientias lumine naturali comparatas sola Metaphysica, vt Aristoteles 1. Metaphysicae capite 1. & 2. ostendit. Augustinus etiam lib. 14. de Trinitate, cap. 1. licet iuxta illam definitionem à Philosophis traditam, sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia, dicat, etiam scientiam rerum humanarum appellari aliquando sapientiam; addit tamen, proprie solam scientiam rerum diuinarum appellari sapientiam, & ita sumpsisse Paulum 1. ad Corinthios 12. dum dixit, alij datur sermo sapientiae. alij sermo scientiae: distinguens enim sapientiam à scientia, solam cognitionem rerum diuinarum sapientiam appellauit. Quando autem Aristoteles 6. Ethicorum distinguit sapientiam ab intellectu & scientia, nomine intellectus prima principia scientiarum inferiorum intelligit: nomine vero scientiae, habitum conclusionum earundem scientiarum; verum nomine sapientiae habitum tam conclusionum, quam principiorum supremarum scientiarum comprehendit. Vn-

de 6. Ethicorum cap. 7. inquit, sapientiam esse intellectum, & scientiam, & vt omnium scientiarum principia versari in contemplatione eorum, quae nobilissima sunt. Quod fit, vt nomine sapientiae non aliquem simplicem habitum, sed coniunctum, ex habitibus principiorum, & conclusionum supremarum scientiarum intelligat.

In eodem igitur sensu quaerit hoc loco Diuus Thomas vtum sacra doctrina, vt comprehendit habitum tam principiorum, quam conclusionum, sit sapientia. Respondetque inter omnes scientias humanas eam esse maxime sapientiam. Quae tamen comparatio intelligenda est de scientiis, quae in hac vita acquiruntur: alioquin Theologia Beatiorum multò altior, ac praecellentior sapientia, quam sacra doctrina viatorum dicenda erit. Quòd verò maxime sit sapientia, ex eo ostendit, quoniam considerat rem inter omnes nobilissimam, quae suprema causa est, & principium ceterarum rerum, si non in practico, certe in efficiendo, ad quam cetera omnia attributionem habent, velut ad principium suae effectiois, vel vt ad finem naturalem, imò etiam supernaturalem, earum tamen rerum, quae mente praeditae sunt, consideratque haec omnia lumine supernaturali diuinae reuelationis, quod & multò certius est, & ad multò plura se extendit, quam lumen naturale: quòd fit, vt iuxta principia huius scientiae iudicandum sit in scientiis inferioribus, & non è contrario: vt si forte controuersia oriatur, quae aliqua ratione in eius considerationem cadere possit, iudicio potius, atque definitioni Theologiae, quam cuiusuis alterius disciplinae inferioris standum sit, quod sapientiae proprium est.

Licet Theologia & fides, quòd eas Aristoteles non cognouerit, inter virtutes intellectuales 6. Ethicorum connumeratas proprie non contineantur, propterea quòd euidenciam cognitionis non habeant, à ratione tamen virtutis intellectualis reiciendae non sunt (vt eas videtur reicere Durandus 1. q. prologi, motus ea ratione, quod careant euidencia.) Ad virtutem enim intellectualem non est necessaria euidencia, sed quòd inclinet semper ad verum, quòd est bonum intellectus: hoc autem fidei & Theologiae maxime conuenit.

Cum autem obicit Durandus, virtutem esse dispositionem perfecti ad optimum, vt ait Aristoteles 7. Physicorum: optimam autem rem esse intellectui ipsam euidenciam: dicendum est, ad virtutem non requiri, quòd sit principium optimae operationis potentiae: sic enim sola suprema virtus, quae est principium perfectissimi actus potentiae, esset virtus, quòd est absurdum: sed satis esse, quòd mediatè vel immediatè disponat ad optimum, hoc est, ad beatitudinem, quòd omni virtuti conuenit. Atque nihil aliud voluit Aristoteles loco supra citato significare.

In responsione ad tertium habes duos modos inclinandi ad rectum iudicium. Alterum, per rectum affectum ad ea, de quibus est iudicandum, quo pacto virtute praeditus rectè iudicat de iis, quae ad virtutem spectant. Alterum, per scientiam ac cognitionem obiecti, quo pacto qui pollet scientia morali, etiam si virtutibus careat, rectè de iis, quae ad virtutem attinent, iudicare potest secundum tamen modum inclinandi esse posse sine primo, sufficereque ad rectum iudicium. Quae omnia consonant maxime cum his, quae 1. 2. de prudentia, atque de connectione virtutum moralium cum prudentia diximus.

Theologia
quoad habi-
tum princi-
piorum & cō-
clusionum est
sapientia.

Qua ratione
iuxta prin-
cipia Theo-
logiae iudicā-
dum sit in
scientiis in-
ferioribus.

Theologia &
fides virtutes
sunt intelle-
ctuales.

Obiectio Du-
randi diluo-
tur.

Scientia &
affectus re-
ctus inclināt
ad rectè iudi-
candū, incli-
natioque scien-
tiae sufficit ad
rectum iudi-
cium.